

УДК 930:94(477.83/84)"1953/1964"

М. В. Волошин

ПОВСЯКДЕННЕ ЖИТТЯ МІСТЯН ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ, ЛЬВІВСЬКОЇ ТА ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТЕЙ У ДОБУ «ВІДЛИГИ» (1953–1964 рр.): ПРОБЛЕМА В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ІСТОРІОГРАФІЇ

Стаття присвячена висвітленню повсякдення міського населення західних областей УРСР доби хрущовської «відлиги» в українській історіографії. В публікації піддається критиці джерельна база історичної літератури. Робляться висновки стосовно перспектив подальшого дослідження проблеми.

Виявлено, що українські вчені не провели комплексного дослідження повсякденного життя міських мешканців Івано-Франківської, Львівської та Тернопільської областей у період деєталінізації. Зазвичай історики зосереджувались на повсякденному житті всіх громадян Української РСР або окремих великих соціальних груп. Праці, спеціально присвячені повсякденному життю мешканців окремих західних регіонів чи міст, є відносно нечисленними.

Історіографічний аналіз показав, що історики не дослідили наступні питання: престижність професій; важливість зв'язків для отримання кращої роботи; переважання представників інших регіонів на керівних посадах в Івано-Франківській, Львівській та Тернопільській областях; вплив Комуністичної партії на кадрову політику; роль неорганізованого дозвілля у відпочинку громадян; вплив матеріальної спадщини колишніх держав, до складу яких раніше входив регіон, на повсякденне життя мешканців міст; інтимна сфера життя; специфіка дружніх стосунків між місцевими жителями тощо.

Ключові слова: повсякдення, регіональна історія, «відлига», міське населення, усна історія, історіографія, західні області, деєталінізація.

DOI 10.34079/2518-1521-2025-15-41-16-31

Постановка проблеми. Відновлення незалежності України сприяло появі великої кількості праць з історії повсякдення. Особливо багато історичної літератури присвячено періоду «відлиги», що пояснюється підвищеним суспільним інтересом до теми, широкою та доступною джерельною базою, спотвореним висвітленням проблеми в радянські часи, важливістю подій 1953 – 1964 рр. для розуміння багатьох соціально-політичних та економічних негараздів сучасності. Наразі існує необхідність її осмислення для виявлення перспективних напрямків подальшого дослідження, перевірки зроблених істориками висновків, акумуляції досягнень. Насамперед критичної оцінки потребують здобутки науковців на ниві регіональної історії, бо вивчення минувшини окремих регіонів є актуальним як для науки з метою виявлення місцевих особливостей та деталізації історії, так і з практичних міркувань – без розуміння історії регіону неможливо встановити його специфічні інтереси та потреби. Особливої уваги потребують території прикордонні, зі складною соціально-політичною спадщиною, критично важливі для обороноздатності країни, такі, які були центром опору окупаційним режимам. Таким регіоном є Галичина, що складається з сучасних Івано-Франківської, Львівської та Тернопільської областей. Що стосовно груп населення, то в першу чергу логічним буде дослідити історію найчисельнішої на сьогодні групи населення України – містян. Отже, історіографічний огляд праць, в яких розглядається

повсякдення мешканців міст Івано-Франківської, Львівської та Тернопільської областей доби «відлиги», є актуальним.

Метою публікації є розгляд праць українських істориків, присвячених повсякденню мешканців західних областей УРСР в добу хрущовської «відлиги», для виявлення малорозглянутих аспектів проблеми та оцінки перспективи подальшого дослідження повсякдення містян регіону в роки десталізації.

Історіографія проблеми. Спеціальних розвідок, присвячених українській історіографії повсякдення містян західних областей УРСР доби хрущовської «відлиги» (1953 – 1954 рр.), немає. При цьому в багатьох історіографічних нарисах аналізується та критикується історична література, в якій розглядається щодення регіону. Їх можна поділити на дві групи. До першої відносяться ті, в яких згадуються усі дослідження, присвячені щоденному життю громадян в означений період. Серед них праці В. Вовка (Вовк, 2007), О. Лук'янця (Лук'янець, 2012), О. Тевікової (Тевікова, 2010). До другої групи належать дослідження, в яких висвітлюється історіографія конкретного аспекту проблеми. Відмітимо роботи А. Бадера (Бадер, 2011), М. Кагальної (Кагальна, 2015), О. Корнієнко (Корнієнко, 2020), Ж. Кукурузи (Кукуруза, 2010), О. Лук'яненка (Лук'яненко, 2012), В. Поповича (Попович, 2020), Н. Хоменко (Хоменко, 2008).

Виклад основного матеріалу. Одна з провідних українських дослідниць повсякдення О. Коляструк вважає, що «...у повсякденні за домінуючим способом виявлення життєдіяльності можна вирізнити кілька важливих сфер...»: 1) трудову (праця, навчання); 2) дозвілєво-відпочинкову (читання, театр, цирк, кіно, музеї, концерти, виставки, спорт, ігри, розваги, свята, урочистості, мандрівки); 3) репродуктивно-забезпечувальну (харчування, лікування, торгівля, транспорт, одяг, побут); 4) приватно-родинну (сім'я, родина, кохання, шлюб, діти, дім); 5) комунікативно-громадську (товариства, дружба, об'єднання) (Коляструк, 2009, с. 55). Візьмемо її класифікацію за основу.

Трудова сфера присутня у житті майже кожної людини. Тому дослідники повсякдення доби «відлиги» не могли не торкатися цього питання, але робили це побіжно, здебільшого у контексті вивчення щодення усіх громадян УРСР чи певної групи населення. Однією з перших цієї проблеми в загальнодержавному масштабі торкнулася О. Тевікова. Дослідниця виявила залежність розміру зарплати від рівня освіти, визначала найменш оплачувані професії, розглянула особливості жіночої праці (Тевікова, 2010). У колективній монографії Соціальні трансформації в Україні: пізній сталінізм і хрущовська доба її автори розглянули залучення жінок до суспільного виробництва (Янковська та Швидкий, 2015), особливості праці професорсько-викладацького складу (Булгакова, 2018).

Найбільш детально історики дослідили трудову сферу повсякдення студентів. Першовідкривачками були Н. Власова (Власова, 2009) та Н. Хоменко (Хоменко, 2008; Хоменко, 2007b). Н. Власова розглянула трудову сферу повсякдення студентів на прикладі вишів п'яти українських міст, зокрема Львова. Історикиня дослідила форми навчання та контролю знань, проходження практики, боротьбу з прогулами. Спиралась вона головним чином на архівні документи. Напротивагу їй Н. Хоменко у дисертації не стала концентруватися на регламентованій частині щодення молоді, зосередившись на психологічно-емоційному наповненню навчального процесу (Хоменко, 2008). Ось чому історикиня широко використовувала не тільки архівні джерела, але й численні опубліковані мемуари та спогади. Доповненням праць вищезгаданих дослідниць є роботи О. Лук'яненка, який розглянув повсякдення колективів педагогічних вищих навчальних закладів часів десталізації. У дисертації (Лук'яненко, 2012) та монографії (Лук'яненко, 2019) він широко використовував матеріали з життя Дрогобицького

Державного Педагогічного Інституту, Львівського Державного Педагогічного Інституту, Станіславського Державного Педагогічного Інституту. Н. Зьолковський також торкнувся питання організації навчального процесу студентів, але його цікавили лише львівські виші, конкретніше – особливості цих закладів (Зьолковський, 2012-2013; Зьолковський, 2015). Дослідник визначив, що особливістю навчального процесу Львівського Державного Політехнічного Інституту був великий обсяг виробничої практики та перевантаження навчальних планів, а характерною ознакою Львівського Державного Медичного Інституту було переважання жінок серед студентів.

Цінні відомості стосовно професійної діяльності міських вчителів західних областей УРСР знаходимо у М. Кагальній (Кагальна, 2015). Вона встановила, що окрім безпосередніх обов'язків педагога займалися агітаційною діяльністю, читали лекції. Це було частиною їх повсякдення.

Важливою для розуміння особливостей трудової сфери щодення містян регіону є монографія Г. Боднар, написана практично повністю на матеріалах усної історії. В ній авторка детально розглянула навчання та працевлаштування специфічної, але чисельної групи населення – сільських переселенців до Львова. Історикиня схарактеризувала умови навчання та праці у місті, розглянула таке поширене явище серед мігрантів як поєднання навчання і роботи, дослідила взаємини на роботі та навчанні, торкнулася особливості працевлаштування мігрантів із сіл (Боднар, 2010).

Аналіз історичної літератури показав, що дослідники зовсім не торкалися таких важливих питань, як критерії престижності та неprestижності професій в регіоні, кумівство на роботі та навчанні (сімейственість за тогочасною термінологією), зловживання службовим положенням серед російськомовних начальників, специфічні вимоги для кар'єрного росту, стратегії обходу громадянами трудового законодавства, вплив комуністичної партії на кадрову політику.

Дозвіллево-відпочинкова сфера повсякдення доби «відлиги» викликає у дослідників посилений інтерес. О. Тєвікова була серед перших, хто розглянув проблему в загальнореспубліканському масштабі (Тєвікова, 2010). Історикиня встановила, що поширеними формами відпочинку було читання книг, слухання радіо (люди слухали музичні передачі, концерти, радіовистави), перегляд кіно; констатувала спадання популярності театру; довела, що у дозвіллі міського населення клуби та будинки культури не грали великої ролі. Дозвілля та відпочинок населення упродовж перших трьох років «відлиги» дослідила О. Ісайкіна (Ісайкіна, 2006). Як й інші науковці, історикиня визначила основні види відпочинку людей: читання книг, відвідування різноманітних концертів. Також її робота містить цікаві відомості про радянські святкування, дитячі ігри. До праць з історії повсякдення років децентралізації, в яких вільний час громадян розглядається в загальнодержавному масштабі, відноситься й дисертація А. Якубець (Якубець, 2019). В ній досліджено дозвілля громадян УРСР другої половини 1940-х – середини 1960-х на матеріалах журналу «Перець». Історикиня дійшла висновку про поступове зменшення ролі радіо у відпочинку громадян та зростання значення телебачення. Також вона розглянула діяльність клубів та бібліотек. Зробленні висновки авторка підкріплює матеріалами, що стосуються більшою мірою сільської місцевості та меншою мірою міст. На жаль, поза увагою дослідниці залишилися деякі публікації журналу, які стосуються регіональної історії Івано-Франківської, Львівської та Тернопільської областей. Проблем, наприклад, львівської музично-театральної книгозбірні, тернопільської обласної медичної бібліотеки, ходорівського будинку культури, дрогобицького шахового клубу тощо.

Дослідники активно досліджували дозвілля містян доби «відлиги» не тільки в загальнореспубліканському масштабі, у фокусі їх уваги були й окремі області і навіть

міста. Зважаючи на тему статі, зупинимось тільки на тих дослідженнях, в яких розглядаються території західного регіону України. М Вурловська торкнулася дозвілля мешканців частини сучасної Львівської області – Дрогобиччини у післявоєнний період (1944 – 1958 рр.). Вона розглянула місце та значення кінотеатрів, театрів, радіо, парків у відпочинку містян (Вурловська, 2017а; Вурловська, 2017b; Вурловська, 2018). Розвідки історикині присвячені практично недослідженій проблемі та спираються майже виключно на джерела: архівні документи, газетні публікації того часу, інтерв'ю, що робить їх цінними для науки. Разом з тим дослідниця не розглянула деякі інші популярні варіанти відпочинку: читання книг, масовий спорт та фізкультуру, короточасні туристичні походи в гори. Враховуючи значення та місце Львова в історії та сучасності науковці не могли оминати увагою це місто. О. Матюхіна висвітлила особливості радянських святкувань у неофіційній столиці Галичини (Matyukhina, 2000). Зауважимо, що науковиця посилалась майже виключно на інтерв'ю з містянами та власні спогади. Близькою до її дослідження є монографія Г. Боднар (Боднар, 2010). Вона, також спираючись головним чином на інтерв'ю, розглянула дозвілля сільських переселенців до Львова. Історикиня встановила найулюбленіші види дозвілля мігрантів (походи в кінотеатр, танці, прогулянки по місту, походи до парку відпочинку, прослуховування платівок, відвідування палаців культури), розглянула місце офіційних радянських свят в їх житті.

Підвищений інтерес дослідників викликає дозвілля студентів доби «відлиги». Однією з перших цієї проблеми в загальнореспубліканському масштабі торкнулася Н. Хоменко (Хоменко, 2006; 2008а; 2010). Історикиня проаналізувала відпочинок студентів під час навчального року та в період літніх канікул, схарактеризувала колективне дозвілля як спосіб контролю за студентською повсякденністю. Н. Власова також присвятила невелику статтю дозвіллю студентів УРСР доби хрущовської «відлиги» (Власова, 2011). Її розвідка багато в чому перетинається з працями вищезгаданої Н. Хоменко. На жаль, у короткому історіографічному нарисі, розміщеному на початку статі, авторка не згадує жодної праці часів незалежності України (наприклад, тої ж самої Н. Хоменко), обмежившись характеристикою декількох радянських пропагандистських книг та кількох збірників. Разом з тим дослідниця активно посилалась на матеріали з історії Львівського державного університету. На відміну від Н. Хоменко та Н. Власової О. Лук'яненко обрав об'єктом дослідження дозвілля не всіх студентів загалом, а тільки педагогічних ВНЗ. Історик встановив улюблені види відпочинку молоді (танці, читання книг, походи у театри, в кіно та музеї), розглянув негативний вплив на нього браку вільного часу та нестачі спеціально облаштованих місць, визначив характерні прояви девіантної та деліквентної поведінки освітян у позааудиторний час. Варто зазначити, що дослідник для ілюстрації своїх висновків мало використовував приклади з життя педінститутів, розташованих на території сучасних Івано-Франківської, Львівської та Тернопільської областей. Ряд науковців обрали ще вужчу тему дослідження – повсякдення життя студентів Львівського університету, в рамках якої неможливо оминати дозвілля молоді. Першим був Т. Палій (Палій, 2006). Хронологічні межі його дослідження охоплюють 1960 – 1991 рр. Качмар В. та Н. Зьолковський доповнили його розвідку, розглянувши дозвілля студентів не з 1960 року, а з 1944 року (окремі відомості стосуються ранішого часу) (Качмар та Зьолковський, 2015; Зьолковський, 2015). Історики поділили дозвілля львівських студентів на два види – офіційне та не офіційне. Перший вид організовувався комітетами комсомолу та студентськими клубами, другий – власне студентами. Найулюбленішим способом відпочинку, на думку дослідників, було індивідуальне чи гуртове (у колі друзів) відвідування кінотеатрів.

Через її специфіку та природу досить умовно до дозвіллево-відпочинкової сфери повсякдення можна віднести релігію. Разом з тим багато дослідників це роблять, тому варто дати короткий огляд літератури, присвяченій місцю духовності в щоденню населення УРСР 1953 – 1964 рр. Більшість істориків досліджували та досліджують релігійне життя в означений період в загальнореспубліканському масштабі. Основні сюжети: реакція населення на утиски церкви, спроби священнослужителів пристосуватися до суспільно-політичних реалій, стосунки влади та церкви тощо. Найбільшої уваги заслуговують автори, у фокусі уваги яких території західних областей України. Однією з перших проблемі присвятила свої праці А. Корнейко (Корнейко, 1999). Історикиня дослідила церковно-релігійну ситуацію в регіоні, хід компанії проти УГКЦ та надзвичайно бурхливу реакцію населення на неї. Пізніше А. Моренчук захистив дисертацію з історії релігійних процесів в західних областях України у 1953 – 1964 роках, значно доповнивши дослідження А. Корнейко (Моренчук, 2006). Також варто зазначити І. Андрухів та П. Кам'янського, які зробили історико-правовий аналіз релігійного життя в Галичині та Прикарпатті (Андрухів та Кам'янський, 2006).

Цінною є дисертація В. Вовка, яка присвячена побуту та дозвіллу міського населення України в 50 – 80-х роках ХХ століття (Вовк, 2007). Хоча територіальні межі роботи охоплюють не Львівську, Тернопільську та Івано-Франківську області, а Київську, Полтавську, Чернігівську, Черкаську, Кіровоградську, Житомирську та Дніпропетровську, вона дає значний порівняльний матеріал, який можна використовувати для виявлення специфіки відпочинку громадян у регіоні.

Як бачимо, здебільшого у фокусі дослідників було ініційоване владою дозвілля громадян. Майже не згадуються звичайні прогулянки містом, виїзди на природу, хобі та колекціонування, різні квартирники.

Репродуктивно-забезпечувальна сфера є одним з найбільш вивчених аспектів проблеми. Однак на початковому етапі становлення незалежної української історичної науки вона розглядалася побіжно. Так, одним з перших розглянув деякі аспекти матеріально-побутового становища громадян УРСР доби відлиги у своїй праці В. Баран та В. Даніленко (Баран та Даніленко, 1999). В дослідженнях історика міститься цінний фактологічний матеріал, спроби осмислення причин реформ М. Хрущова, які призвели до значних змін матеріально-побутового становища більшості тогочасних українців. Л. Ковпак описав соціальні проблеми деяких українських регіонів, торкнувся масового житлового будівництва в республіці та благоустрою великих міст. Хоча західні області не у фокусі дослідження історика, його працю можна використовувати для початкового знайомства з суспільством доби десталінізації (Ковпак, 2003).

Згодом дослідники почали торкатися репродуктивно-забезпечувальної сфери не мимохідь, а робили її об'єктом історичних досліджень. Однією з перших ґрунтовно дослідила репродуктивно-забезпечувальну сферу повсякдення О. Тевікова (Тевікова, 2010). В одному з розділів своєї дисертації дослідниця розглянула житлово-комунальне забезпечення громадян, рівень забезпечення соціально-побутових потреб мешканців УРСР та їх добробут взагалі. При цьому для характеристики витрат звичайних українців дослідниця використала лист мешканця Дрогобича до К. Ворошилова. Це свідчить про те, що історикиня вважала рівень добробуту в регіоні середнім для республіки. Вслід за полтавською дослідницею захистив дисертацію, присвячену соціальним умовам життя міського населення УРСР (1950-ті – середина 1960-х рр.), О. Лук'янець. Історик дослідив питання в загальнодержавному масштабі, але широко використовував матеріали Івано-Франківської, Львівської та Тернопільської областей. Завдяки йому нам відомі проблеми з організацією громадського харчування, особливості роботи транспортної системи, специфіка функціонування сфери охорони

здоров'я тощо в регіоні (Лук'янець, 2012). Внаслідок того, що об'єктом дослідження є соціальна інфраструктура українських міст, автор не розглянув пересічну людину та її повсякдення поза нею. Наприклад, в роботі нічого немає про харчування містян вдома, самолікування, типові стратегії поведінки на робочому місці, особисті відносини тощо. Серед досліджень, в яких репродуктивно-забезпечувальна сфера повсякдення 1953–1964 рр. розглядається в загальнореспубліканському масштабі слід виділити розділ за авторством О. Янковської та В. Швидкого в колективній монографії Соціальні трансформації в Україні: пізній сталінізм і хрущовська доба (Янковська та Швидкий, 2015). Історики детально розглянули матеріально-побутове становище громадян, нововведення в системі соціального забезпечення, масове житлове будівництво. А. Якубець дослідила майже всі аспекти репродуктивно-забезпечувальної сфери: харчування (тільки громадське), медицину, торгівлю, транспорт, побут, комунальне обслуговування за публікаціями гумористичного журналу «Перець» (Якубець, 2019). Історикиня широко використовувала матеріали, в яких згадуються не тільки обласні центри Івано-Франківської, Львівської та Тернопільської областей, але й дрібніші міста: Борислав, Городенка, Стрій, Терехів, Трускавець, Ходорів. Що робить працю дослідниці ще більш цінною, бо зазвичай історики повсякдення радянської доби недостатньо залучають дані з районних населених пунктів.

Паралельно з тим багато науковців досліджували репродуктивно-забезпечувальну сферу повсякдення окремих частин УРСР чи груп населення. Насамперед дослідників цікавила така особлива соціально-демографічна група як студенти. Першими присвятили свої праці матеріальному компонентові повсякдення студентської молоді А. Бадер (Бадер, 2007; 2008) та Н. Хоменко (Хоменко, 2008а; Хоменко, 2008b). Продовжив дослідження цієї цікавої теми О. Лук'яненко. Історик розглянув матеріально-побутові умови життєдіяльності освітян (колективів педагогічних ВНЗ) (Лук'яненко, 2012). Науковець, за власними словами, не ставив за мету «...вимальовувати картину розвитку суспільства хрущовських часів з детальним поясненням впливу кожної реформи на життя...» (Лук'яненко, 2012, с. 48). Натомість він схарактеризував стан тієї інфраструктури, до якої був доступ переважно в освітян: навчальних корпусів, гуртожитків. Розглянув таке специфічне явище, в основному притаманне повсякденню студентської молоді, як винаймання «кутків». Торкнувся питання харчування студентської молоді. Дав оцінку житловому забезпеченню викладачів, підмітивши цікаву деталь: мали власні квартири здебільшого працівники невеликих педінститутів, зокрема ДДПІ (Дрогобицький державний педагогічний інститут), тоді як їх колеги з великих навчальних закладів жили майже виключно у гуртожитках чи наданих службових квартирах. Разом з тим О. Лук'яненко побіжно торкнувся питання моди, зосередившись на її ідеологічному компонентові, а специфічні явища, як, наприклад, популярність військової форми чи окремих її частин серед чоловіків студентів залишилися поза його увагою. Також він не розглянув роль транспорту в житті студентів та медичне забезпечення. М. Кагальна дослідила репродуктивно-забезпечувальну сферу повсякдення надзвичайно близької до студентів соціальної групи – вчителів: встановила особливості щоденного раціону педагогів, порівнявши його з раціоном колгоспників та робітників; схарактеризувала стан медицини в державі загалом та розглянула медичне обслуговування вчителів зокрема, навівши приклад з Львівської області; оцінила житлове забезпечення вчителів в цілому по республіці, але при цьому сфокусувавшись на сільській, а не міській місцевості (Кагальна, 2015). О. Булгакова схарактеризувала матеріально-побутове становище викладачів вишів: житлове питання, розмір заробітної плати, пенсійне забезпечення (Булгакова, 2018).

До праць, присвячених повсякденню окремих груп відноситься монографія

Г. Боднар. Історикиня розглянула матеріальне становище частини мешканців Львова – вчорашніх селян. Особливо ретельно історикиня дослідила питання забезпечення житлом: винаймання, проживання в гуртожитках, отримання власного. Також описала, у що вдягалися переселенці, яка одяга вважалася модною, що їли, де робили покупки (Боднар, 2010). Разом з тим поза увагою дослідниці залишилось лікування міського населення сільського походження, користування міським транспортом (розглядається лише користування міжміським).

Менше уваги українські дослідники приділили окремим аспектам матеріального життя містян без прив'язки до регіону чи окремої соціальної групи. О. Тевікова розглянула стиляжництво та андеграунд як явища хрущовської «відлиги» (Тевікова, 2012). Дослідниця детально зупинилася на описі одягу молоді, що належали до цієї культури. Розглянула питання моди й О. Корнієнко. Вона дослідила вплив державної політики в галузі моди на повсякдення громадян впродовж 1956 – 1985 рр. (Корнієнко, 2020). Праця історикині містить багато маловідомих фактів з історії Львівського будинку моделей одягу (ЛБМО), який був одним з двох провідних модельних центрів УРСР, та місцевих швейних фабрик. Наприклад, про створення власної ткацької майстерні в будинку моделей, експедиції модельєрів в карпатські села для збору матеріалу, плідну співпрацю фірми Маяк з західними підприємствами. Разом з тим дисертація не дає уявлення про особливості повсякденного одягу місцевих жителів, зовсім не розкриває значення послаблення\трансформації традиційних морально-етичних норм галичан на моду, а вплив сусідніх країн на зовнішній вигляд містян регіону розкривається побіжно. Треба відмітити, що в згаданих дослідженнях практично немає даних про якість одягу, особливості його носіння, значення окремих аксесуарів.

Попри значну літературу з теми, багато аспектів матеріальної сфери повсякдення громадян УРСР доби десталінізації залишається невивченим чи слабо вивченим. До них відносимо роботу міського транспорту, лікування, особливості раціону містян у 1953 – 1964 рр., місце матеріальної спадщини Австро-Угорщини та Польської республіки в повсякденному житті містян Івано-Франківської, Львівської та Тернопільської областей.

Приватно-родинної сфери повсякдення українські дослідники торкалися рідко. Окремі аспекти проблеми в загальнодержавному масштабі у своїй дисертації (Тевікова, 2010) та низці подальших праць (Тевікова, 2016а, 2016b) висвітлювала О.В.Тевікова: відносини між статями, ставлення суспільства до сексуальних стосунків, вплив ідеологічних наративів на цю сторону повсякдення тощо. Дослідниця зробила це явно неповно. Причинами цього були недостатня та не зовсім коректна джерельна база (авторка зокрема посилалася на газетні статті в російських часописах), нехтування відповідними закордонними дослідженнями. М. Смольницька дослідила гендерні відносини та гендерну політику СРСР, роль жінки в радянському суспільстві, материнство як соціальну функцію в період перших двох повоєнних десятиліть по всій території УРСР. В одному з підрозділів колективної монографії Соціальні трансформації в Україні : пізній сталінізм і хрущовська доба дослідниця детально розглянула демографічні зміни в західних областях України упродовж 50-х років XX століття, навела дані про поширеність абортів в регіоні в той час (Смольницька, 2015). При вивченні цих питань історикиня, на жаль, спиралася не на архівні документи, а на праці радянських демографів. Згаданої проблематики вона торкалася й в низці інших своїх праць. В. Швидкий розглянув антисоціальні, з погляду радянської влади та суспільства, явища в родинному житті, конфлікт українських патріархальних цінностей з наявним тоді законодавством (Швидкий, 2015).

Цікаві відомості про особливості сімейних відносин, родинну атмосферу,

виховання дітей в середовищі російськомовних та україномовних, переважно вихідців з сіл, містян містяться у книзі О. Матюхіної, присвяченій повсякденному життю Львова 1944–1990 рр. Книга побудована на матеріалах усної історії та власних враженнях авторки (Matyukhina, 2000). На думку Я. Грицака у ній недостатньо уваги приділено старим українським, єврейським та польським середовищам, цей недолік він пояснює тим, що російськомовний світ є найближчим для дослідниці (Грицак, 2002). Якоюсь мірою продовжила дослідження О. Матюхіної з регіональної історії Г. Боднар (Боднар, 2010). Історикиня розкрила деякі особливості сімейного життя сільських переселенців до Львова: різке скорочення чисельності дітей в родинях, укладання шлюбів переважно з такими ж вихідцями з сіл, поширену практику віддавання дітей на виховання батькам у село до досягнення ними шкільного віку.

Отже, багато аспектів приватно-родинної сфери повсякдення доби «відлиги» залишаються майже не розглянутими. Насамперед йдеться про інтимне, особисте життя громадян. Досліджені хіба що зовнішні прояви приватно-родинного щодення, яке регламентувались державою та певною мірою суспільством.

Комунікативно-громадській сфері повсякдення міського населення років деєсталінізації присвячена значна література. Але здебільшого науковці розглядали суспільні настрої населення. Найповніше це питання розкрито у монографії М. Брегеда (Брегеда, 2010). Також у різних контекстах його торкалися О. Бажан (Бажан, 2015), Ю. Каганов (Каганов, 2019), О. Лук'яненко (Лук'яненко, 2012), О. Тевікова (Тевікова, 2010). Серед подібних робіт виділяється дисертація А. Корнейко, присвячена саме суспільно-політичному розвитку західних областей України в 1953 – 1964 рр. Вона дає уявлення про суспільно-політичну ситуацію в регіоні, процеси деєсталінізації суспільно-політичного життя, їх специфіку в краї, форми, методи та етапи протистояння режимові.

Набагато рідше науковці розглядали історію різних клубів, товариств та об'єднань. Студентські клуби, в тому числі львівський, дослідила Н. Хоменко. Вона визначила мету та основні напрямки їх діяльності, розглянула роль об'єднань в організації молодіжних вечорів, створенні гуртків самодіяльності, формуванні лекторських пропагандистських груп (Хоменко, 2006). О. Бажан розглянув діяльність Клубів Творчої молодості та прийшов до висновку про їх національну складову у діяльності, зокрема львівського клубу, що зумовило їх закриття (Бажан, 2015). Г. Боднар розкрила особливості взаємин сільських переселенців між собою та з корінними містянами у Львові, але не дослідила участь цієї групи у різноманітних товариствах та об'єднаннях (Боднар, 2010; Боднар, 2012).

Таким чином українські дослідники досить детально дослідили суспільні настрої населення УРСР у 1953 – 1964 рр., значно менше уваги приділили різним товариствам, об'єднанням та практично повністю проігнорували товариські відносини між громадянами, а також різні організації, в яких входили люди об'єднанні одним хобі.

На загал, треба відмітити односторонність джерельної бази багатьох праць. З одного боку, дослідники прекрасно розуміють, що писати історію повсякдення, спираючись виключно на традиційні офіційні джерела, неможливо (проти цього власне повстали засновники такого напрямку як історія щодення), тому активно використовують матеріали усної історії, передусім власноруч зібрані інтерв'ю. Разом з тим вони часто ігнорують опубліковані мемуари, щоденники, особисте листування, спогади та інші матеріали особового походження, а якщо й використовують їх, то здебільшого добре відомі спогади, нехтуючи мемуаристикою іноземних громадян, що відвідували УРСР, а також суспільно-політичних діячів другого та третього плану, пересічних людей. Це в той час, коли дослідники, що займаються розробкою теоретичних та методологічних

проблем, пов'язаних з історією повсякдення, наполягають на їх залученні. Наприклад, О. Коляструк називає такі джерела «визначальними» та «незамінними» в контексті вивчення життя пересічних громадян (Коляструк, 2008). Майже ніхто з науковців не бере до уваги художні твори. Вони не є повноцінним історичним джерелом, але можуть служити прекрасною ілюстрацією багатьох явищ та процесів в суспільстві. З їх допомогою дослідник здатен краще зрозуміти епоху, контекст деяких подій, вони можуть наштовхнути на дослідження явища, яке оминули своєю увагою історики. Не так часто використовуються художні фільми. Вони дозволяють познайомитися з типовими побутовими ситуаціями доби хрущовської відлиги, суспільними конфліктами, проблемами у сфері обслуговування. Практично повністю знехтувана радянська документалістика. Припустимо, що сучасні дослідники вважають її ідеологічним продуктом епохи та не довіряють кінохроніці країни Рад. Але це спрощений підхід. По-перше, попри усі цензурні перепони на екрани потрапляли кадри, які ілюструють реальне повсякденне життя. В першу чергу завдяки критиці негативних явищ радянського суспільства. По-друге, відбір сюжетів для документальних фільмів може багато сказати про відношення влади до тих чи інших процесів. По-третє, існує великий пласт навчальних, спеціальних фільмів, які були недоступні широкому загалу та часто містять дуже відверті для радянських часів сцени.

Висновки. Отже, українські історики не створили жодної праці, присвяченій повсякденню містян Івано-Франківської, Львівської, Тернопільської області доби «відлиги». Найближчими до проблеми є дослідження, в яких науковці розглядають повсякдення частин регіону, але при цьому частіше не усіх жителів міст, а окремих груп населення: студентів, переселенців з сіл. В більшості історичної літератури повсякдення 1953 – 1964 рр. досліджується в загальнореспубліканському масштабі з використанням даних трьох західноукраїнських областей, масштаб залучення яких різний. Майже ніколи автори загальних праць не ставили перед собою за мету виявлення та пояснення особливостей повсякдення містян Івано-Франківської, Львівської та Тернопільської областей, їх цікавило не це, а інформація, яку можна використати для ілюстрації загальнореспубліканських явищ та тенденцій. Також треба відмітити, що частіше всього у фокусі уваги науковців перебувають не містяни загалом, а все населення УРСР чи окремі його частини. Непропорційно великий інтерес спостерігаємо до повсякдення студентів, викладачів вишів, вчителів при практично повному ігноруванні буденного життя працівників торгівлі та сфери обслуговування, робітників високотехнологічних підприємств, комунальників, людей низькооплачуваних професій тощо. Майже поза увагою дослідників залишилися такі аспекти повсякдення громадян років деєсталінізації, як престижні та непрестижні професії, кумівство, засилля мігрантів з інших регіонів на начальницьких посадах, вплив компартійного керівництва на кадрову політику, неорганізоване дозвілля людей, місце матеріальної спадщини держав, в складі яких знаходився край, інтимне життя населення, різні організації та товариства, в яких входили люди об'єднані одним хобі. Таким чином створення комплексної праці з історії повсякдення містян Івано-Франківської, Львівської та Тернопільської областей доби «відлиги» є своєчасним. Вона заповнить історіографічну лакуну, допоможе краще зрозуміти сучасні соціально-економічні процеси на території регіону, може бути використана як порівняльний матеріал при написанні праць з регіональної історії. Що стосується перспектив подальшого дослідження теми, то детального розгляду вимагають публікації з регіональної історії, в яких дослідники торкаються окремих аспектів проблеми.

Бібліографічний список

- Андрухів, І. та Кам'янський, П., 2006. *Історія релігійного життя в Галичині та Прикарпатті: історико-правовий аналіз*. Івано-Франківськ : Нова Зоря.
- Бадер, А. 2007. Матеріальний стан українського студентства (1956–1964 рр.). *Вісник Луганського національного педагогічного університету ім. Т. Шевченка*, 23, с. 90–96.
- Бадер, А., 2008. Житлові умови студентства УРСР (1956–1964 рр.). *Вісник Луганського національного університету ім. Т. Шевченка*, 15, с. 137–143.
- Бадер, А., 2011. Повсякденне життя студентства УРСР в середині 1950-х – середині 1980-х рр. у радянській та сучасній українській історіографії. *Гілея*, 50(8), с. 271–277.
- Баран, В. та Даниленко, В., 1999. *Україна в умовах системної кризи (1946–1980-і рр.)*. Київ: Видавничий дім «Альтернативи».
- Боднар, Г., 2010. Львів. Щоденне життя міста очима переселенців із сіл (50–80-ті роки ХХ ст.) : монографія. Львів : Вид. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2010. 338 с.
- Боднар, Г., 2012. Нове суспільство старого міста : мешканці Львова другої половини 40-х – 60-х років ХХ століття. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*, 111, с. 15–18.
- Брегеда, М. В., 2010. *Процес деєсталінізації і суспільні настрої українського населення у 1953–1964 рр. : Монографія*. Миколаїв : ТОВ «Фірма «Іліон».
- Булгакова, О. В., 2018. Науково-педагогічна інтелігенція Радянської України (середина 1950-х – перша половина 1960-х рр.) : формування, становище та діяльність. Кандидат наук. Дисертація. Київ, НАН України, Ін-т історії України.
- Власова, Н. М., 2011. Дозвілля студентів України в 1953–1964 рр. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Серія : «Історія та географія»*, 41, с. 146–150.
- Вовк, В., 2007. Побут та дозвілля міського населення України в 50–80-х роках ХХ століття. Кандидат наук. Дисертація. Київ.
- Вурловська, М., 2017а. Дозвілля у повсякденні мешканців Дрогобиччини у 1944 – 1958 роках. *Фундаментальні та прикладні дослідження: сучасні науково-практичні рішення і підходи*: збірник матеріалів III-й Міжнародній науково-практичній конференції. Баку; Ужгород; Дрогобич : Посвіт, с. 46–47.
- Вурловська, М., 2017b. Кіно у повсякденному житті мешканців Дрогобиччини у повоєнний період (1944 – 1958). *Проблеми гуманітарних наук. Серія : Історія*, 40, с. 15–30.
- Вурловська, М., 2018. Радіо у повсякденному житті мешканців Дрогобиччини (1944 – 1958). *Східноєвропейський історичний вісник*, 6, с. 197–202.
- Грицак, Я., 2002. Страсти по Львову. Міф австрійського Львова. Семінар за участю Ярослава Грицака (доктор історичних наук, директор Інституту історичних досліджень, Львів). *Незалежний культурологічний часопис «І»*, 27 червня 2002 [онлайн] Доступно: <<https://www.ji-magazine.lviv.ua/seminary/2002/sem27-06.htm>> (дата звернення: 5.2.2025).
- Зьолковський, Н. В., 2015. Львівський Державний Політехнічний Інститут : навчальний процес та підготовка фахівців у 1944 – 1965 рр. *Гілея : науковий вісник*, 100, с. 62–66.
- Зьолковський, Н., 2012–2013. Студентство Львівського державного медичного інституту (1944 – 1965) : структура та навчальний процес. *Наукові зошити історичного факультету Львівського університету : збірник наукових праць*. 13/14, с. 288–299. Львів : Львівський національний університет ім. Івана Франка,
- Ісайкіна, О., 2006. *Побут і дозвілля міського населення України в повоєнний період (1945*

- 1955 рр.). Кандидат наук. Дисертація. Київ: Національний педагогічний ун-т ім. М. П. Драгоманова.
- Кагальна, М., 2015. *Повсякденне життя вчителів УРСР у другій половині 1950-х – першій половині 1960-х рр.* Кандидат наук. Дисертація. Київ.
- Каганов, Ю. О., 2019. *Конструювання «радянської людини» (1953–1991): українська версія.* Запоріжжя : Інтер-М.
- Качмар, В. та Зьолковський, Н. З., 2015. Історії повсякденного життя радянського студентства Львівського університету. *Історія радянської повсякденності і: на перехресті джерел: матеріали Всеукраїнського науково-теоретичного семінару, м. Вінниця. 14-15 травня 2015 р. Вінниця : ТОВ "Нілан-ЛТД".*
- Ковпак, Л. В., 2003. *Соціально-побутові умови життя населення України в другій половині ХХ ст. (1945 – 2000 рр.).* Київ.
- Коляструк, О. А., 2008. Документи особового походження як джерела з історії повсякденності. *Український історичний журнал*, 2, с. 145-153.
- Коляструк, О. А., 2009. Поняття повсякденності в сучасній науковій гуманітаристиці. *Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика: зб. ст.*, 15(1), с. 46–56.
- Корнейко, А. О., 1999. *Суспільно-політичний розвиток України в 1953 – 1964 рр. (на матеріалах західних областей)* Кандидат наук. Автореферат. Львів.
- Корнієнко, О.В., 2020. *Феномен моди : державна політика та повсякденне життя в український РСР (1956-1985 рр.)* : Кандидат наук. Дисертація. Київ.
- Кукуруза, Ж. Б., 2010. Українська інтелегенція в умовах «відлиги»: аналіз сучасної вітчизняної історіографії. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія».* Серія, Історія. Миколаїв, с. 110-114.
- Лук'яненко, О. В., 2019. *«Найближчі друзі партії» : колективи педагогічних вишів України в образах щодення 1920-х – першої половини 1960-х років : Монографія.* Полтава : Видавництво «Сімон».
- Лук'яненко, О. В., 2012. *Повсякдення колективів педагогічних ВНЗ Української РСР часів деєталінізації (1953 – 1964 роки)* Кандидат наук. Дисертація. Полтава, Полтавський нац. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка.
- Лук'янець, О. А., 2012. *Соціальні умови життя міського населення Української РСР (1950-ті – середина 1960-х рр.)* Кандидат наук. Дисертація. Київ.
- Моренчук, А. А., 2006. *Релігійні процеси в Україні у 1953-1964 роках (на матеріалах західних областей).* Кандидат наук. Автореферат. Острог.
- Палій, Т., 2006. Повсякденне життя студентів Львівського університету (1960 –1991). *Наукові зошити істор. ф-ту Львів. нац. ун-ту імені Івана Франка* : зб. наук. праць, 8(1), с. 372-383.
- Попович, В. В., 2020. Повсякденне життя студентів УРСР другої половини ХХ ст. в сучасній українській історіографії : акценти та візії. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Серія : «Історія та географія»*, 57, с. 143-151.
- Смольницька, М., 2015. *Гендер: взаємодія в українському радянському соціумі. Соціальні трансформації в Україні: пізній сталінізм і хрущовська доба : колективна монографія.* Київ : Інститут історії України НАН України, с. 434-486.
- Тевікова, О. В. 2016а. Ретроспективний аналіз шлюбно-сімейних відносин в Українському суспільстві періоду 50–60-х років ХХ ст. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*, 45(1), с. 281-283.
- Тевікова, О. В., 2016b. Шлюбно-приватні відносини в українському суспільстві періоду 50–60-их років ХХ ст. *Тези 68-ої наукової конференції професорів, викладачів,*

- наукових працівників, аспірантів та студентів університету. Том 3. (Полтава, 19 квітня – 13 травня 2016 р.). Полтава : ПолтНТУ, с. 189–191.
- Тевікова, О., 2010. *Повсякденне життя громадян УРСР: соціальні та культурні аспекти (1953-1964 роки)*. Кандидат наук. Дисертація. Полтава.
- Тевікова, О., 2012. Стиляжництво та андеграунд як явища хрущовської «відлиги» (1953–1964 рр.) *Гуржіївські історичні читання*, 5, с. 191–194.
- Хоменко, Н., 2006. Дозвілля студентів України в період літніх канікул (50-60 рр. XX ст.). *Український історичний збірник*, 9, с. 271-281.
- Хоменко, Н., 2007. Студенство у навчальному процесі : повсякденний вимір (1950 – 60-ті рр.). *Український історичний збірник*, 10, с. 214-228.
- Хоменко, Н., 2008а. Дозвілля студентів ВНЗ під час навчального року (кінець 1940-х – 1967-мі рр.). *Україна XX ст.: культура, ідеологія, політика*, 14, с. 127-146.
- Хоменко, Н., 2008б. *Повсякденне життя студентської молоді України (1950–1960-ті рр.)*. Кандидат наук. Дисертація. Київ.
- Хоменко, Н., 2010. Колективне дозвілля як спосіб контролю за студентською повсякденністю. *Історія повсякденності: теорія та практика* : матеріали Всеукр. наук. конф., Переяслав-Хмельницький, 14-15 травня 2010 р. Переяслав-Хмельницький : Ін-т історії України НАН України, 2010. С. 190-193.
- Швидкий, В., 2015. *Антисоціальні явища радянської повсякденності. Соціальні трансформації в Україні : пізній сталінізм і хрущовська доба : колективна монографія*. Київ : Інститут історії України НАН України, с. 487-515.
- Якубець, А. В., 2019. *Повсякденне життя України другої половини 1940-х – середини 1960-х років: за публікаціями журналу «Перець»*. Кандидат наук. Дисертація. Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка.
- Янковська, О. та Швидкий, В., 2015. *Соціальний захист в УРСР : політика і практика. Соціальні трансформації в Україні : пізній сталінізм і хрущовська доба : колективна монографія*. Київ : Інститут історії України НАН України, с. 181-261.
- Matyukhina, A., 2000. *W sowieckim Lwowie. Życie codzienne miasta w latach 1944 – 1990*. Kraków : Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.

References

- Andrukhiv, I. ta Kamianskyi, P., 2006. *Istoriia relihiinoho zhyttia v Halychyni ta Prykarpatti: istoryko-pravovyi analiz [History of religious life in Galicia and Precarpathia: historical and legal analysis]*. Ivano-Frankivsk : Nova Zoria. (in Ukrainian)
- Bader, A. 2007. Materialnyi stan ukraïnskoho studentstva (1956–1964 rr.) [The material condition of Ukrainian students (1956–1964)]. *Visnyk Luhanskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu im. T. Shevchenka*, 23, s. 90-96. (in Ukrainian)
- Bader, A., 2008. Zhytlovi umovy studentstva URSR (1956–1964 rr.) [Living conditions of students in the Ukrainian SSR (1956–1964)]. *Visnyk Luhanskoho natsionalnoho universytetu im. T. Shevchenka*, 15, s. 137–143. (in Ukrainian)
- Bader, A., 2011. Povsiakdenne zhyttia studentstva URSR v seredyni 1950-kh – seredyni 1980-kh rr. u radianskii ta suchasnii ukraïnskii istoriohrafii [Everyday life of students of the Ukrainian SSR in the mid-1950s - mid-1980s in Soviet and modern Ukrainian historiography]. *Hileia*, 50(8), s. 271-277. (in Ukrainian)
- Baran, V. ta Danylenko, V., 1999. *Ukraina v umovakh systemnoi kryzy (1946-1980-i rr.) [Ukraine in the context of systemic crisis (1946-1980s)]*. Kyiv: Vydavnychiy dim «Alternatyvy». (in Ukrainian)
- Bodnar, H., 2010. *Lviv. Shchodenne zhyttia mista ochyma pereselentsiv iz sil (50-80-ti roky XX st.) : monohrafiia [Lviv. Daily life of the city through the eyes of migrants from the villages*

- (1950s-1980s): monograph]. Lviv : Vyd. tsentr LNU imeni Ivana Franka, 2010. 338 c. (in Ukrainian)
- Bodnar, H., 2012. Nove suspilstvo staroho mista : meshkantsi Lvova druhoi polovyny 40-kh – 60-kh rokiv XX stolittia [New society of the old city: residents of Lviv in the second half of the 1940s - 1960s]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka*, 111, s. 15-18. (in Ukrainian)
- Breheda, M. V., 2010. *Protses destalinizatsii i suspilni nastroi ukrainskoho naseleння u 1953–1964 rr. : Monohrafiia* [The process of de-Stalinization and public sentiment of the Ukrainian population in 1953–1964: Monograph]. Mykolaiv : TOV «Firma «Ilion». (in Ukrainian)
- Bulhakova, O. V., 2018. *Naukovo-pedahohichna intelihtentsiia Radianskoi Ukrainy (seredyna 1950-kh – persha polovyna 1960-kh rr.) : formuvannia, stanovyshe ta diialnist* [Scientific and pedagogical intelligentsia of Soviet Ukraine (mid-1950s - first half of the 1960s): formation, position and activity]. Kandydat nauk. Dysertatsiia. Kyiv, NAN Ukrainy, In-t istorii Ukrainy. (in Ukrainian)
- Hrytsak, Ya., 2002. Strasty po Lvovu. Mif avstriiskoho Lvova. Seminar za uchastiu Yaroslava Hrytsaka (doktor istorychnykh nauk, dyrektor Instytutu istorychnykh doslidzhen, Lviv) [Passions for Lviv. The Myth of Austrian Lviv. Seminar with the participation of Yaroslav Hrytsak (Doctor of Historical Sciences, Director of the Institute of Historical Research, Lviv)]. *Nezalezhnyi kulturolohichnyi chasopys «I»*, 27 chervnia 2002 [onlain] Dostupno: <<https://www.ji-magazine.lviv.ua/seminary/2002/sem27-06.htm>> (data zvernennia: 5.2.2025). (in Ukrainian)
- Isaikina, O., 2006. *Pobut i dozvillia miskoho naseleння Ukrainy v povoiennyi period (1945 – 1955 rr.)* [Life and leisure of the urban population of Ukraine in the post-war period (1945 - 1955)]. Kandydat nauk. Dysertatsiia. Kyiv: Natsionalnyi pedahohichnyi un-t im. M. P. Drahomanova. (in Ukrainian)
- Kachmar, V. ta Zolkovskiy, N. Z., 2015. Istorii povsiakdennoho zhyttia radianskoho studentstva Lvivskoho universytetu [Stories of everyday life of Soviet students at Lviv University]. *Istoriia radianskoi povsiakdennost i: na perekhresty dzherel: materialy Vseukrainskoho naukovo-teoretychnoho seminaru*, m. Vinnytsia. 14-15 travnia 2015 r. Vinnytsia : TOV "Nilan-LTD". (in Ukrainian)
- Kahalna, M., 2015. *Povsiakdenne zhyttia vchyteliv URSR u druhi polovyni 1950-kh – pershii polovyni 1960-kh rr.* [Everyday life of teachers in the Ukrainian SSR in the second half of the 1950s - the first half of the 1960s.] Kandydat nauk. Dysertatsiia. Kyiv. (in Ukrainian)
- Kahanov, Yu. O., 2019. *Konstruiuvannia «radianskoi liudyny» (1953–1991): ukrainska versiia* [The Construction of the “Soviet Man” (1953–1991): Ukrainian Version]. Zaporizhzhia : Inter-M. (in Ukrainian)
- Khomenko, N., 2006. *Dozvillia studentiv Ukrainy v period litnykh kanikul (50-60 pp. Xx st.)*. [Leisure of Ukrainian students during summer vacation (50-60s of the 20th century)] *Ukrainskyi istorychnyi zbirnyk*, 9, s. 271-281. (in Ukrainian)
- Khomenko, N., 2007b. *Studenstvo u navchalnomu protsesi : povsiakdennyi vymir (1950 – 60-ti rp)*. [Student life in the educational process: everyday dimension (1950s – 1960s)] *Ukrainskyi istorychnyi zbirnyk*, 10, s. 214-228. (in Ukrainian)
- Khomenko, N., 2008a. *Dozvillia studentiv VNZ pid chas navchalnoho roku (kinets 1940-kh – 1967-mi rr.)* [Leisure of university students during the academic year (late 1940s - 1967)]. *Ukraina XX st.: kultura, ideolohiia, polityka*, 14, s. 127-146. (in Ukrainian)
- Khomenko, N., 2008b. *Povsiakdenne zhyttia studentskoi molodi Ukrainy (1950–1960-ti rr.)* [Everyday life of student youth in Ukraine (1950s–1960s)]. Kandydat nauk.

- Dysertatsiia. Kyiv. (in Ukrainian)
- Khomenko, N., 2010. Kolektyvne dozvillia yak sposib kontroliu za studentskoiu povsiakdennistiu [Collective leisure as a way of controlling student daily life]. *Istoriia povsiakdennosti: teoriia ta praktyka* : materialy Vseukr. nauk. konf., Pereiaslav-Khmelnitskyi, 14-15 travnia 2010 r. Pereiaslav-Khmelnitskyi : In-t istorii Ukrainy NAN Ukrainy, 2010. S. 190-193. (in Ukrainian) (in Ukrainian)
- Koliastruk, O. A., 2008. Dokumenty osobovoho pokhodzhennia yak dzherela z istorii povsiakdennosti [Documents of personal origin as sources of everyday history]. *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal*, 2, s. 145-153. (in Ukrainian)
- Koliastruk, O. A., 2009. Poniattia povsiakdennosti v suchasni naukovi humanitarystytsi [The concept of everyday life in modern scientific humanities]. *Ukraina XX st.: kultura, ideolohiia, polityka: zb. st.*, 15(1), s. 46–56. (in Ukrainian)
- Korneiko, A. O., 1999. *Suspilno-politychnyi rozvytok Ukrainy v 1953 – 1964 rr. (na materialakh zakhidnykh oblastei)* [Socio-political development of Ukraine in 1953 - 1964 (based on materials from the western regions)] Kandydat nauk. Avtoreferat. Lviv. (in Ukrainian)
- Korniienko, O.V., 2020. *Fenomen mody : derzhavna polityka ta povsiakdenne zhyttia v ukrainskyi RSR (1956-1985 rr.)* [The phenomenon of fashion: state policy and everyday life in the Ukrainian SSR (1956-1985)] Kandydat nauk. Dysertatsiia. Kyiv. (in Ukrainian)
- Kovpak, L. V., 2003. *Sotsialno-pobutovi umovy zhyttia naselennia Ukrainy v druhii polovyni XX st. (1945 – 2000 rr.)* [Social and living conditions of the population of Ukraine in the second half of the 20th century (1945 – 2000)]. Kyiv. (in Ukrainian)
- Kukuruza, Zh. B., 2010. *Ukrainska intelehentsiia v umovakh «vidlyhy»: analiz suchasnoi vitchyznianoï istoriografii* [Ukrainian intelligentsia in the conditions of the "thaw": an analysis of modern domestic historiography]. *Naukovi pratsi Chornomorskoho derzhavnogo universytetu imeni Petra Mohyly kompleksu «Kyievo-Mohylianska akademii»*. Serii, Istoriia. Mykolaiv, s. 110-114. (in Ukrainian)
- Lukianenko, O. V., 2012. *Povsiakdennia kolektyviv pedahohichnykh VNZ Ukrainiskoi RSR chasiv destalinizatsii (1953 – 1964 roky)* [Everyday life of pedagogical higher education institutions of the Ukrainian SSR during the de-Stalinization period (1953-1964)] Kandydat nauk. Dysertatsiia. Poltava, Poltavskyi nats. ped. un-t im. V. H. Korolenka. (in Ukrainian)
- Lukianenko, O. V., 2019. «Naiblyzhchi druzi partii» : kolektyvy pedahohichnykh vyshiv Ukrainy v obrazakh shchodennia 1920-kh – pershoi polovyny 1960-kh rokiv : Monografiia ["The closest friends of the party": collectives of pedagogical universities of Ukraine in the images of everyday life of the 1920s - the first half of the 1960s: Monograph]. Poltava : Vydavnytstvo «Simon». (in Ukrainian)
- Lukianets, O. A., 2012. *Sotsialni umovy zhyttia miskoho naselennia Ukrainiskoi RSR (1950-ti – seredyna 1960-kh rr.)* [Social living conditions of the urban population of the Ukrainian SSR (1950s - mid-1960s)] Kandydat nauk. Dysertatsiia. Kyiv. (in Ukrainian)
- Matyukhina, A., 2000. *W sowieckim Lwowie. Życie codzienne miasta w latach 1944 – 1990*. Kraków : Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Morenchuk, A. A., 2006. *Relihiini protsesy v Ukraini u 1953-1964 rokakh (na materialakh zakhidnykh oblastei)* [Religious processes in Ukraine in 1953-1964 (based on materials from the western regions)]. Kandydat nauk. Avtoreferat. Ostroh. (in Ukrainian)
- Palii, T., 2006. *Povsiakdenne zhyttia studentiv Lvivskoho universytetu (1960 – 1991)* [Everyday life of Lviv University students (1960–1991)]. *Naukovi zoshyty istor. f-tu Lviv. nats. un-tu imeni Ivana Franka* : zb. nauk. prats, 8(1), s. 372-383. (in Ukrainian)
- Popovych, V. V., 2020. *Povsiakdenne zhyttia studentiv URSR druhoi polovyny KhKh st. v suchasni ukrainskii istoriografii : aktsenty ta vizii* [Everyday life of Lviv University

- students (1960–1991)]. *Zbirnyk naukovykh prats Kharkivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni H. S. Skovorody. Seriiia : «Istoriia ta heohrafiia»*, 57, s. 143-151. (in Ukrainian)
- Shvydkyi, V., 2015. *Antysotsialni yavyshcha radianskoi povsiakdennosti. Sotsialni transformatsii v Ukraini : piznii stalinizm i khrushchovska doba : kolektyvna monohrafiia* [Antisocial phenomena of Soviet everyday life. Social transformations in Ukraine: late Stalinism and the Khrushchev era: collective monograph]. Kyiv : Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy, s. 487-515. (in Ukrainian)
- Smolnitska, M., 2015. *Hender: vzaiemodiia v ukrainskomu radianskomu sotsiumi. Sotsialni transformatsii v Ukraini: piznii stalinizm i khrushchovska doba : kolektyvna monohrafiia* [Gender: Interaction in Ukrainian Soviet Society. Social Transformations in Ukraine: Late Stalinism and the Khrushchev Era: Collective Monograph]. Kyiv : Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy, s. 434-486. (in Ukrainian)
- Tievikova, O. V. 2016a. Retrospektyvnyi analiz shliubno-simeinykh vidnosyn v Ukrainskomu suspilstvi periodu 50–60-kh rokiv XX st. [Retrospective analysis of marital and family relations in Ukrainian society in the 1950s–1960s] *Naukovi pratsi istorychnoho fakultetu Zaporizkoho natsionalnoho universytetu*, 45(1), s. 281-283. (in Ukrainian)
- Tievikova, O. V., 2016b. Shliubno-pryvatni vidnosyny v ukrainskomu suspilstvi periodu 50–60-ykh rokiv XX st. [Marital and private relations in Ukrainian society in the 1950s–1960s.] *Tezy 68-oi naukovoï konferentsii profesoriv, vykladachiv, naukovykh pratsivnykiv, aspirantiv ta studentiv universytetu. Tom 3.* (Poltava, 19 kvitnia – 13 travnia 2016 r.). Poltava : PolNTU, s. 189–191. (in Ukrainian)
- Tievikova, O., 2010. *Povsiakdenne zhyttia hromadian URSR: sotsialni ta kulturni aspekty (1953-1964 roky)* [Everyday life of citizens of the Ukrainian SSR: social and cultural aspects (1953-1964)]. Kandydat nauk. Dysertatsiia. Poltava. (in Ukrainian)
- Tievikova, O., 2012. Styliazhnytstvo ta andehraund yak yavyshcha khrushchovskoi «vidlyhy» (1953–1964 rr.) [Stilyazhnost and underground as phenomena of the Khrushchev "thaw" (1953–1964)] *Hurzhiivski istorychni chytannia*, 5, s. 191–194. (in Ukrainian)
- Vlasova, N. M., 2011. Dozvillia studentiv Ukrainy v 1953-1964 rr. [Leisure of Ukrainian students in 1953-1964] *Zbirnyk naukovykh prats Kharkivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni H. S. Skovorody. Seriiia : «Istoriia ta heohrafiia»*, 41, s. 146-150. (in Ukrainian)
- Vovk, V., 2007. *Pobut ta dozvillia miskoho naseleattia Ukrainy v 50–80-kh rokakh XX stolittia* [Life and leisure of the urban population of Ukraine in the 50s–80s of the 20th century]. Kandydat nauk. Dysertatsiia. Kyiv. (in Ukrainian)
- Vurlovska, M., 2017a. Dozvillia u povsiakdenni meshkantsiv Drohobychchyny u 1944 – 1958 rokakh [Leisure in the everyday life of residents of Drohobych region in 1944 – 1958]. *Fundamentalni ta prykladni doslidzhennia: suchasni naukovo-praktychni rishennia i pidkhody: zbirnyk materialiv III-y Mizhnarodnii naukovo-praktychnii konferentsii.* Baku; Uzhhorod; Drohobych : Posvit, s. 46-47. (in Ukrainian)
- Vurlovska, M., 2017b. Kino u povsiakdennomu zhytti meshkantsiv Drohobychchyny u poviennyi period (1944 – 1958) [Cinema in the everyday life of residents of Drohobych region in the post-war period (1944 – 1958)]. *Problemy humanitarnykh nauk. Seriiia : Istoriia*, 40, s. 15–30. (in Ukrainian)
- Vurlovska, M., 2018. Radio u povsiakdennomu zhytti meshkantsiv Drohobychchyny (1944 – 1958) [Radio in the everyday life of residents of Drohobych region (1944 – 1958)]. *Skhidnoievropeiskyi istorychnyi visnyk*, 6, s. 197-202. (in Ukrainian)
- Yakubets, A. V., 2019. *Povsiakdenne zhyttia Ukrainy druhoi polovyny 1940-kh – seredyny 1960-kh rokiv: za publikatsiiamy zhurnalu «Perets»* [Everyday life in Ukraine in the

- second half of the 1940s - mid-1960s: according to publications in the magazine "Perets"J. Kandydat nauk. Dysertatsiia. Kyiv: Kyivskyi natsionalnyi universytet imeny Tarasa Shevchenka. (in Ukrainian)*
- Yankovska, O. ta Shvydkyi, V., 2015. *Sotsialnyi zakhyst v URSR : polityka i praktyka. Sotsialni transformatsii v Ukraini : piznii stalinizm i khrushchovska doba : kolektyvna monohrafiia [Social protection in the Ukrainian SSR: policy and practice. Social transformations in Ukraine: late Stalinism and the Khrushchev era: collective monograph]. Kyiv : Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy, s. 181-261. (in Ukrainian)*
- Zolkovskiy, N. V., 2015. Lvivskyi Derzhavnyi Politekhichniy Instytut : navchalnyi protses ta pidhotovka fakhivtsiv u 1944 – 1965 rr. [Lviv State Polytechnic Institute: educational process and training of specialists in 1944 – 1965] *Hileia : naukovyi visnyk*, 100, s. 62-66. (in Ukrainian)
- Zolkovskiy, N., 2012-2013. Studentstvo Lvivskoho derzhavnoho medychnoho instytutu (1944 – 1965) : struktura ta navchalnyi protses [Student body of the Lviv State Medical Institute (1944 – 1965): structure and educational process]. *Naukovi zoshyty istorychnoho fakultetu Lvivskoho universytetu : zbirnyk naukovykh prats. 13/14*, s. 288-299. Lviv : Lvivskyi natsionalnyi universytet im. Ivana Franka, (in Ukrainian)

Стаття надійшла до редакції 08.03.2025 р.

M. Voloshyn

EVERYDAY LIFE OF URBAN RESIDENTS IN IVANO-FRANKIVSK, LVIV, AND TERNOPIL REGIONS DURING THE “THAW” (1953–1964): THE PROBLEM IN CONTEMPORARY UKRAINIAN HISTORIOGRAPHY

The article is dedicated to examining the everyday life of the urban population in the western regions of the Ukrainian SSR during Khrushchev's “Thaw” as reflected in Ukrainian historiography. Historical research on this topic is analyzed using a problem-chronological approach.

It has been revealed that Ukrainian scholars have not produced a comprehensive study on the everyday life of urban residents in Ivano-Frankivsk, Lviv, and Ternopil regions during the de-Stalinization period. It is established that, in most cases, the issue is considered within the broader context, usually focusing on the everyday life of all citizens of the Ukrainian SSR or specific large social groups. Works specifically devoted to the daily life of residents in particular western regions or cities are relatively scarce.

The historiographical analysis shows that historians have largely overlooked the following issues: the prestige and lack thereof of certain professions; the importance of connections for obtaining better jobs; the predominance of individuals from other regions in leadership positions in Ivano-Frankivsk, Lviv, and Ternopil regions; the influence of the Communist Party on personnel policy; the role of unorganized leisure in citizens' recreation; the impact of the material legacy of former states that previously included the region on the daily life of city dwellers; the intimate sphere of life; the specifics of friendships among local residents; the role of various organizations and clubs formed around shared hobbies in people's leisure time, etc.

The publication critiques the source base of historical literature and draws conclusions regarding the prospects for further research on this issue.

Keywords: everyday life, regional history, “Thaw”, urban population, oral history, historiography, western regions, de-Stalinization.